

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Юридичний факультет

Кафедра історії та теорії держави і права

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ФІЛОСОФІЯ ТА СУСПІЛЬСТВОЗНАВСТВО**

Галузь знань 22 Охорона здоров'я / I Охорона здоров'я та соціальне забезпечення
Спеціальність 222 Медицина / I7 Медицина

Розробник

Олег БОРОДЕНКО

Завідувач кафедри розробника

Оксана ВАЛЕЦЬКА

Гарант освітньої програми

Валерій ЧЕРНО

Декан Юридичного факультету

Дмитро СІЧКО

Директор ННМІ

Олена КУЗНЕЦОВА

Начальник НМВ

Євгенія ПОСТИКІНА

Миколаїв – 2025 рік

Розділ 1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Філософія та суспільствознавство	
Галузь знань	І Охорона здоров'я	
Спеціальність	І2 Медицина	
Спеціалізація (якщо є)	-	
Освітня програма	Медицина	
Рівень вищої освіти	Другий (магістерський) рівень	
Статус дисципліни	Нормативна	
Курс навчання	1	
Навчальний рік	2025-2026	
Номер семестру:	Денна форма	Заочна форма
	1	-
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	3 кредити / 90 годин	
Структура курсу: – лекції – семінарські заняття – самостійна робота студентів	Денна форма	Заочна форма
	15 годин	-
	15 годин 60 годин	
Відсоток аудиторного навантаження	33%	
Мова викладання	українська	
Форма проміжного контролю (якщо є)	-	
Форма підсумкового контролю	диференційований залік	

Розділ 2. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

2.1. Місце навчальної дисципліни в освітній програмі

Філософія та суспільствознавство – це навчальна дисципліна, що всебічно вивчає життя соціуму в усіх його проявах. Предметом її вивчення є філософські засади людини, суспільства та світу, а також основні положення функціонування політичної, економічної, соціальної структури суспільства, зв'язок людини і суспільства, взаємодія соціуму з навколишнім природним середовищем, питання національної і світової безпеки, проблеми глобалізації, впливу науково-технічного прогресу на розвиток суспільства.

Зокрема, філософія виконує ряд надзвичайно важливих функцій в сучасному світі. Вона вважається теоретичною основою світогляду, сприяє формуванню цінностей у кожного з нас, дає духовні орієнтири та сприяє трансляції соціокультурного досвіду, накопиченого попередніми поколіннями. Окрім того, філософія є методологічною основою для інших наук, і не лише гуманітарних. Завдяки своєму дуже широкому об'єкту дослідження філософія спроможна встановлювати зв'язки між різними сферами людської діяльності та рівнями буття – між життям людини та Абсолютом, між природою та технікою, між психічним світом особистості та віртуальною реальністю. Таким чином, філософія дає уявлення про світ як про певну цілісність.

Суспільствознавство досліджує значення соціальних процесів для сучасної людини, аналізує різні аспекти соціального буття. Всі суспільні науки в сучасному дослідному світі пов'язані в єдиний масив знань і методів, об'єднаних в суспільствознавство. На основі такого широкого охоплення проблем соціального життя людства, воно здатне дати відповіді на багато актуальних питань, що цікавлять суспільство. Своїми цілями і результатами наукових пошуків суспільствознавство проникає в різні сфери людської діяльності: від соціальної до економічної, політичної і духовної.

Мета курсу: надання знань з філософії та суспільствознавства як теоретичної основи світогляду людини, або сукупності поглядів на світ у цілому та ставлення людини до світу, в розумінні онтологічних, гносеологічних, аксіологічних і соціальних проблем буття, а також ключових теоретичних питань розвитку соціуму.

Велике значення приділяється проблематиці сенсоутворення, пошукам шляхів розвитку сучасної особистості та суспільства, в якому живе і розвивається сучасна людина, зв'язкам між людиною та суспільством. Особливий акцент ставиться на антропологічній і соціальній проблематиці, філософських засадах людського буття і соціуму, а також зв'язкам між філософськими і соціальними проблемами та медициною. Особлива увага приділяється дослідженню проблем і особливостей розвитку сучасного українського соціуму, тих загроз і викликів, що постають перед Україною.

Філософія та суспільствознавство для майбутніх медичних працівників – це світоглядна і водночас методологічна основа, на базі якої відбувається засвоєння гуманітарних, загальноосвітніх, фундаментальних та прикладних дисциплін. Значною мірою саме завдяки їй стає можливим вихід свідомості студентів за межі вузькопрофесійної підготовки, орієнтація на загальнолюдські цінності.

Курс «Філософія та суспільствознавство» виконує такі завдання:

- показати роль філософії в життєдіяльності суспільства і особи як методологічної основи світогляду;
- ознайомити з витоками світової філософської думки, із досягненнями сучасної філософії;

- сприяти формуванню у студентів здатностей до логічного мислення, самостійного аналізу складних явищ соціокультурного життя, уміння пов'язувати загальнофілософські проблеми з вирішенням завдань теоретичного і практичного характеру в професійній сфері та особистісному життєвому просторі;
- сформувати уявлення про соціальну структуру суспільства, соціальні інститути, організації, про взаємовідносини різних складових соціуму, соціальні проблеми політики, культури, особистості, родини, екології;
- формувати у студентів почуття патріотизму, усвідомлення свого громадянського обов'язку, відповідальності перед суспільством, інтерес до проблем суспільного життя;
- формувати у студентів здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Розроблена програма відповідає освітній програмі та орієнтована на **формування компетентностей**:

ЗК 1	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
ЗК 2	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
ЗК 3	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
ЗК 5	Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
ЗК 6	Здатність приймати обґрунтовані рішення.
ЗК 11	Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.
ЗК 12	Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.
ЗК 13	Усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем.
ЗК 14	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
ЗК 15	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

2.2. Передумови для вивчення дисципліни

Курс «Філософія та суспільствознавство» органічно пов'язаний з іншими курсами, які вивчаються студентами, серед яких: «Історія України та української культури», «Історія медицини», «Гігієна та екологія», «Безпека життєдіяльності; основи біоетики та біобезпеки».

2.3. Очікувані результати навчання

В результаті вивчення курсу студенти мають знати:

- основний зміст розділів філософії (історії філософії, онтології, гносеології, соціальної філософії, антропології тощо);
- основні типи філософських концепцій і стилів мислення;
- походження і сутність свідомості, її форму і структуру;
- способи пізнання світу, функціонування знання в сучасному суспільстві;
- форми суспільної свідомості, їх взаємозв'язок;
- умови формування особистості як громадянина та соціального суб'єкта, її свободи, відповідальності за збереження життя, навколишнього середовища, відповідальності за свої дії перед суспільством.

Крім того, студенти мають набути таких навичок як:

- обґрунтовувати свою світоглядну і громадянську позицію;
- використовувати отримані знання при вирішенні професійних задач;
- розуміти і об'єктивно оцінювати досягнення і феномени культури і цивілізації;
- мислити на теоретичному рівні, володіти методами пізнання, творчої діяльності;
- бути здатними до діалогу як способу вирішення соціальних, етичних, правових проблем.

Відповідно до освітньої програми очікувані **результати навчання** включають вміння:

ПРН 1	Мати ґрунтовні знання із структури професійної діяльності. Вміти здійснювати професійну діяльність, що потребує оновлення та інтеграції знань. Нести відповідальність за професійний розвиток, здатність до подальшого професійного навчання з високим рівнем автономності.
ПРН 21	Відшукувати необхідну інформацію у професійній літературі та базах даних інших джерелах, аналізувати, оцінювати та застосовувати цю інформацію.
ПРН 25	Зрозуміло і однозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з проблем охорони здоров'я та дотичних питань до фахівців і нефахівців.
ПРН 28	Приймати ефективні рішення з проблем охорони здоров'я, оцінювати потрібні ресурси, враховувати соціальні, економічні та етичні наслідки.

Розділ 3. Програма навчальної дисципліни

3.1. Денна форма навчання:

№	Теми	Лекції	Групові заняття	Самостійна робота
Розділ 1. Предмет і система філософії				
1	Предмет філософії. Філософські концепції античності □	2	2	8
2	Проблема буття. Процес пізнання	2	2	8
3	Філософська антропологія	2	2	8
4	Філософія культури	2	2	8
Розділ 2. Суспільство та особистість				
5	Суспільство: поняття, основні характеристики. Соціальна структура суспільства	2	2	8
6	Політична система суспільства. Глобалізація	2	2	8
7	Суспільство і природне середовище	2	2	8
8	Підсумки курсу	1	1	4
	Всього за курсом	15	15	60

Розділ 4. Зміст навчальної дисципліни

4.1. План лекцій

4.1.1. План лекцій для денної форми навчання

№ лекції	Кількість годин	Тема лекції	Ключові питання, які розглядаються
Розділ 1. Предмет і система філософії			
Лекція 1	2	Предмет філософії. Філософські концепції античності	<p>Визначення філософії. Філософія та філософування. Первинне розуміння філософії. Особливості філософського підходу до світу. Особливості філософського пояснення світу. Духовні та соціальні чинники становлення філософського світогляду. Призначення філософії.</p> <p>Виникнення філософії. Об'єкт і предмет філософії. Структура і дисциплінарна будова філософського знання. Співвідношення світогляду і філософії. Основні світоглядні орієнтації людини в світі. Філософія і релігія. Філософія і наука. Особливості сучасного розуміння філософії. Роль філософії в сучасному житті суспільства.</p> <p>Особливості античного типу філософування. Досократики (Фалес, Геракліт, Демокріт, Протагор та ін.). Філософія Сократа. Антропологічний «поворот» в філософії. Теорія ідей Платона. Вчення Платона про державу. Філософія Арістотеля. «Політика». Стоїцизм. Епікуреїзм. Неоплатонізм. Філософи Стародавнього Риму (Сенека, Цицерон, Лукрецій). Значення античної філософії.</p>
Лекція 2	2	Проблема буття. Процес пізнання	<p>Філософське розуміння проблеми буття. Уявлення про онтологію як вчення про буття. Історико-філософські варіанти розгляду проблеми буття. Особливості розуміння буття як засади виникнення різних філософських концепцій. Буття: форми (модуси), структура. Співвідношення категорій «буття», «субстанція», «матерія». Матерія: атрибути, спосіб і форми існування матерії. Сучасні уявлення про спосіб і форми існування матеріального світу.</p> <p>Метафізика й онтологія. Діалектика: історичні типи й альтернативи діалектики. Принципи, закони й категорії діалектики.</p> <p>Філософський зміст проблеми свідомості та шляхи її розгляду в історії філософії. Основні підходи до пояснення феномена свідомості. Концепції свідомості.</p> <p>Проблема пізнаваності світу та спроби її</p>

			<p>розв'язання. Уявлення про знання і пізнання. Гносеологія. Об'єкт і суб'єкт пізнання. Види, рівні пізнання. Форми пізнання. Чуттєве і раціональне пізнання. Характерні риси інтуїції. Співвідношення пізнання і розуміння. Проблеми істини у пізнанні.</p> <p>Поняття про науку та особливості наукового пізнання. Епістемологія. Основні види наукового пізнання. Рівні та структура наукового пізнання. Методи наукового пізнання. Форми наукового пізнання.</p>
Лекція 3	2	Філософська антропологія	<p>Людина як основний предмет філософського аналізу. Актуальність філософського дослідження людини. Філософські аспекти антропогенезу.</p> <p>Основні філософсько-антропологічні проблеми: природа і сутність людини, антропогенез, сенс життя, смерть і безсмертя, спілкування і розуміння, людина і космос. Поняття про особу. Соціалізація особи. Уявлення про "Я-концепцію".</p> <p>Ціннісні орієнтації, свобода, відповідальність та криза особи в сучасному світі. Перспективи людини.</p> <p>Основні філософсько-антропологічні концепції класичної філософії. Філософська антропологія ХХ століття: М. Шелер («Положення людини в космосі»), Г. Плеснер («Щаблі органічного та людина»), А. Гелен. Антропологічний «поворот» ХХ століття. Антропологічна проблематика в працях М. Гайдеггера, К. Ясперса, А. Камю, Ж.П. Сартра. Філософсько-антропологічні концепції в сучасній світовій та вітчизняній філософії.</p>
Лекція 4	2	Філософія культури	<p>Культура: сутність поняття. Матеріальна та духовна культура. Основні елементи культури (цінності, норми, санкції), їх різновиди, фактори формування, взаємозв'язок. Особливості культури. Культурні універсалиї. Культура як спосіб життя. Субкультура. Сутність і функції економічної культури, її особливості, роль у формуванні соціально-економічних відносин.</p> <p>Поняття цивілізації. Основні напрями філософського аналізу культури: аксіологічний, діяльнісний, комунікативний підходи. Історичні моделі культури та цивілізаційні типи. Співвідношення культури і цивілізації. Сутність інформаційно-семіотичної концепції культури. Загальне уявлення про сучасну філософію культури. Передумови, прояви та проблема подолання кризи сучасної культури.</p>
Розділ 2. Суспільство та особистість			
Лекція 5	2	Суспільство: поняття, основні	<p>Суспільство: поняття, основні характеристики. Історичні типи суспільства. Суспільний ідеал і проблема соціального вибору. Соціальний прогрес та його рушійні</p>

		<p>характеристики. Соціальна структура суспільства</p>	<p>сили. Соціальна структура суспільства. Статусно-рольова структура суспільства і груп. Види соціальних структур (етно-демографічна, соціально-територіальна, організаційно-управлінська, професійно-посадова, соціально-трудова, сімейно-побутова, політична). Соціальна стратифікація, її типи (соціальна, політична, економічна, професійна). Механізми стратифікації. Сучасні тенденції соціальної стратифікації та соціальної нерівності. Поняття соціальної спільності, соціальної організації, соціального інституту, їх типи, функції. Соціальні групи та їхні типи. Етнічні спільності як найдавніші форми соціальних груп. Основні функції сучасної сім'ї. Типові норми традиційної і сучасної сім'ї. Касты, класи, соціальні стани і верстви. Соціальна нерівність. Соціальні еліти. Натовпи, маси, публіка. Проблема соціального партнерства. Соціальні зв'язки, відносини, процеси.</p>
Лекція 6	2	<p>Політична система суспільства. Глобалізація</p>	<p>Соціально-політична сфера суспільства, система політичних відносин. Предмет політичної філософії. Філософсько-політичні концепції Н. Макіавеллі, Т. Гоббса, Дж. Локка, Ш.Л. Монтеск'є, Ж.Ж. Руссо. Теорія суспільного договору. Політика. Політичні інститути. Політична культура. Мотиви соціально-політичної поведінки. держава. влада. Демократія, демократичні інститути. Соціальні конфлікти. Соціально-політична криза. Політична структура суспільства. Феномен бюрократії. Поняття людської гідності. Людська гідність – основа природного права. Рівноправність. Природа прав людини. Основоположні права і свободи людини. Класифікація прав людини. Взаємовідносини «людина – держава». Верховенство права. Права і свободи людини та відповідальність держави за їх дотримання, гарантування та захист. Поняття механізмів захисту прав людини. Міжнародні та європейські стандарти захисту прав людини. Національні механізми захисту прав людини, їх класифікація. Правозахисні організації. Поняття громадянського суспільства. Функції громадянського суспільства. Роль громадян у становленні й функціонуванні громадянського суспільства. Громадянське суспільство та правова держава. Глобалізація, глобальність, глобалізм. Глобальність як буттєва визначеність глобалізації (соціальна статика) і глобалізації як процесу (соціальна динаміка). Глобалізм як ідеологія панування світового ринку та складова ідеології неолібералізму. Глобалізація як об'єктивна реальність сучасного життя. Глобалістика як галузь наукового знання. Міждисциплінарні можливості дослідження глобалізації. Основні етапи теоретичного осмислення глобалізації.</p>

			Глобалізація. Агенти, інтереси, розподіл сил та владних відносин. Рівні та виміри глобалізації. Глобальні проблеми сучасності. Україна у світі, що глобалізується.
Лекція 7	2	Суспільство і природне середовище	<p>Природа як об'єкт пізнання. Людина як частина природи та її протилежність. Історичні етапи розвитку взаємин людини та природи. Вплив довкілля на людину. Роль природного довкілля у формуванні етносу. Народна екологічна культура. Проблема екологічного етногенезу у філософії.</p> <p>Людська діяльність як геологічна сила і чинник екологічних проблем. Тейяр де Шарден «Феномен «людини». Ноосфера як «мисляча оболонка Землі». Гіпотеза М.Ф. Реймерса про ноосферу. Військова руйнація біосфери. Еколого-соціальні наслідки війни. Наукова та суспільна діяльність Римського клубу. К. Мак-Люен про «Глобальне селище».</p> <p>Філософія екологічної кризи. Причини розвитку екологічної кризи. Релігійні та культурні причини екологічної кризи. Екологічні кризи та катастрофи антропогенного походження. Чорнобильська аварія. Сучасна екологічна ситуація в Україні. Глобальна екологічна криза та наука. А. Печчеї про шляхи вирішення глобальних проблем.</p> <p>Демографічна проблема та шляхи її вирішення.</p>
Лекція 8	1	Підсумки курсу	Підсумкова контрольна робота

4.2. План групових занять

4.2.1. План групових занять для денної форми навчання

№ заняття	Кількість годин	Тема групового заняття	Ключові питання, які розглядаються
Розділ 1. Предмет і система філософії			
Групове заняття 1	2	Предмет філософії. Філософські концепції античності	<ol style="list-style-type: none"> 1) Об'єкт і предмет філософії. Філософія та світогляд. 2) Виникнення філософії. Структура філософського знання. 3) Роль філософії у сучасному житті суспільства. 4) Античні філософи та їх концепції: досократики, Сократ і Платон, Арістотель, Сенека.

Групове заняття 2	2	Проблема буття. Процес пізнання	<ol style="list-style-type: none"> 1) Філософське осмислення проблеми буття. Онтологія – вчення про буття. 2) Співвідношення категорій «буття», «небуття», «субстанція», «матерія». 3) Діалектика – філософське вчення про розвиток. 4) Гносеологія. Пізнання як філософська проблема. Суб'єкт і об'єкт пізнання, характер їх взаємодії.
Групове заняття 3	2	Філософська антропологія	<ol style="list-style-type: none"> 1) Антропологічна проблематика. Людина як основний предмет філософського аналізу. 2) Основні філософсько-антропологічні проблеми: природа і сутність людини, антропогенез, сенс життя, смерть і безсмертя, спілкування і розуміння, людина і космос. 3) Ціннісні орієнтації, свобода, відповідальність та криза особи в сучасному світі. Перспективи людини. 4) Питання життя, смерті та безсмертя людини в контексті філософських, релігійних та наукових (медичних) підходів.
Групове заняття 4	2	Філософія культури	<ol style="list-style-type: none"> 1) Культура: сутність поняття. Матеріальна та духовна культура. 2) Основні елементи культури (цінності, норми, санкції), їх різновиди, фактори формування, взаємозв'язок. 3) Поняття цивілізації. 4) Символіка. Символ і знак.
Розділ 2. Суспільство та особистість			
Групове заняття 5	2	Суспільство: поняття, основні характеристики Соціальна структура суспільства	<ol style="list-style-type: none"> 1) Основні характеристики суспільства. 2) Структурні елементи соціальної системи. 3) Соціальна стратифікація, її типи: <ol style="list-style-type: none"> 3.1. соціальна; 3.2. політична; 3.3. економічна; 3.4. професійна. 4) Соціальні спільності та соціальні групи. 5) Соціальні інститути. 6) Соціальні зв'язки, відносини, процеси.
Групове заняття 6	2	Політична система суспільства. Глобалізація	<ol style="list-style-type: none"> 1) Визначення політики, її соціальні функції. 2) Функції політичних інститутів. Держава як соціальний і політичний інститут. 3) Політичні партії. 4) Демократія. Громадянське суспільство. 5) Права, свободи та обов'язки людини і громадянина.

			6) Особливості політичної ситуації в сучасній Україні. 7) Феномен глобалізації.
Групове заняття 7	2	Суспільство і природне середовище	1) Взаємодія природи і суспільства. 2) Екологічні проблеми України та світу і шляхи їх вирішення. 3) Основні напрямки екологічної політики. 4) Демографічна проблема.
Групове заняття 8	1	Підсумки курсу	Презентація творчих робіт (рефератів та есе)

4.3.Завдання для самостійної роботи

4.3.1. Реферат, есе

З метою засвоєння теоретичних основ дисципліни студенти мають написати реферат або есе на одну із тем (див. нижче) та виступити на семінарському занятті із презентацією своєї творчої роботи.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ та ЕСЕ

1. Філософія і наукова картина світу в ХХ - ХХІ ст.
2. Основні світоглядні орієнтації людини.
3. Особливості сучасного розуміння філософії.
4. Філософія в системі гуманітарних наук.
5. Історичні типи світогляду.
6. Проблема буття в античній філософії.
7. Еволюція поняття «матерія» у філософії й науці.
8. Пізнання як відображення і конструювання світу.
9. Роль гіпотези в процесі пізнання.
10. Сучасні теорії істини.
11. Наука як дослідницька програма людства.
12. Проблема критерію істини в філософії та науці.
13. Інтуїція у процесі пізнання та творчості.
14. Проблема творчості в пізнанні.
15. Концепція і теорія як форми наукового пізнання.
16. Істина, правда, омана в пізнанні та практичному житті.
17. Пізнання як вид духовної діяльності.
18. Творчість і світогляд. Методи творчої діяльності.
19. Суспільний ідеал і проблема соціального вибору.
20. Соціальний прогрес та його рушійні сили.
21. Соціально-екологічні наслідки глобалізації.
22. Сучасні концепції суспільного поступу.
23. Діяльність як спосіб існування соціального.
24. Традиції як форми соціального відтворення.
25. Особливості соціальної структури українського суспільства.
26. Нація як соціокультурний феномен.
27. Етнос і нація. Перспективи розвитку спільностей і особи.

28. Природа і суспільство: загальне, особливе, одиничне.
29. Національна самосвідомість і світогляд.
30. Специфіка формування українського менталітету.
31. Психоаналіз і проблема людини.
32. Проблема співвідношення біологічного та соціального в людині.
33. Потреби як фактор формування особистості.
34. Взаємодія інтересів суспільства й особистості.
35. Людина — найвища цінність суспільства.
36. Соціальні норми як фактор впливу суспільства на особистість.
37. Специфіка розуміння особистості в різних типах культур.
38. Особистість та її свобода в поглядах світових релігій.
39. Проблема свободи та відповідальності особи на сучасному етапі розвитку світової цивілізації.
40. Проблеми життя та смерті наприкінці ХХ ст. і шляхи їх вирішення.
41. Образи людини та культури в історії філософської думки.
42. Сучасна філософія культури.
43. Соціальні проблеми розвитку медицини в Україні.
44. Соціальні наслідки пандемії Covid-19.
45. Евтаназія: добро чи зло?

4.4. Забезпечення освітнього процесу

Ноутбук з підключенням до мережі Інтернет та проектор; пакет залікових білетів.

Розділ 5. Підсумковий контроль

5.1. Приклад тестових питань для підсумкової контрольної роботи з дисципліни:

Варіант 1

1. *Що таке філософія?*
 - А) Наука про найбільш загальні закономірності людини, суспільства та світу
 - Б) Теорія неможливого
 - В) Взагалі не наука
 - Г) Наука про вічне
2. *Найвпливовіші філософи античності:*
 - А) Конфуцій; Б) Сократ; В) Декарт; Г) Платон
3. *Філософ, якому належить вислів «Я знаю, що нічого не знаю»:*
 - А) Арістотель; Б) Фалес; В) Сократ; Г) Платон
4. *Соціальна роль — це:*
 - А) положення в соціальній ієрархічній градації
 - Б) різновид соціального статусу
 - В) поведінка, що реалізує норми співтовариства
 - Г) всі відповіді правильні
5. *Вихідним початком суспільних відносин є:*
 - А) соціальні конфлікти
 - Б) релігійні переконання
 - В) соціальні дії індивідів і груп
 - Г) моральні норми

Варіант 2

1. *Що таке маєвтика?*
 - А) Мистецтво діалогу
 - Б) Методика пошуку істини
 - В) Синонім філософії
 - Г) Напрямок в схоластиці
2. *Філософ, якому належить вислів «Світ ловив мене, та не спіймав»:*
 - А) Сковорода; Б) Вернадський; В) Сократ; Г) Бруно
3. *Філософська антропология вивчає:*
 - А) Людину; Б) Природу; В) Буття світу; Г) Процес пізнання
4. *Суспільство Максом Вебером розглядається як:*
 - А) єдиний організм
 - Б) сукупність привілейованих груп
 - В) арена, де змагаються соціальні групи та індивіди
 - Г) механічна сукупність індивідів
5. *Соціальне виникає:*
 - А) коли людина розмірковує про сенс свого життя
 - Б) коли вона задовольняє свої вітальні потреби
 - В) коли вона задовольняє свої духовні потреби
 - Г) коли поведінка одного індивіда підпадає під вплив іншого або групи (спільноти) незалежно від того, чи присутні фізично індивід або спільнота

5.2. Приклад питань підсумкової контрольної роботи з дисципліни, на які студенти мають дати розгорнуту письмову відповідь:

- Варіант 1**
1. Коли і чому в філософії з'явилась проблема буття?
 2. Охарактеризуйте основні екологічні проблеми України та світу.

- Варіант 2**
1. Охарактеризуйте головну функцію будь-якого світогляду.
 2. Проаналізуйте визначальні риси суспільства.

5.3. Питання заліку

1. Дайте визначення філософії. Розкрийте особливості філософського пояснення світу.
2. Охарактеризуйте структуру, функції та методи філософії.
3. Поясніть, чому в античності філософія сприймалась як «любов до мудрості». Розкрийте особливості давньогрецької філософії.
4. Охарактеризуйте перші філософські школи Стародавньої Греції (мілетська школа, ефеська школа, школа Піфагора).
5. Розкрийте значення філософії Сократа.
6. Охарактеризуйте філософію Платона, зокрема його теорію ідей.
7. Охарактеризуйте філософію Арістотеля.
8. Опишіть філософські концепції Стародавнього Риму (Цицерон, Сенека).
9. Розкрийте особливості філософії Стародавнього Китаю. Проаналізуйте концепції Конфуція та Лао-цзи.
10. Охарактеризуйте особливості середньовічної філософії.
11. Розкрийте сутність буття. Назвіть основні питання онтології.
12. Розкрийте сутність поняття «матерія». Опишіть основні атрибути матерії (рух, простір, час).
13. Поясніть, в чому сутність процесу пізнання. Поясніть, в чому відмінність між чуттєвим та раціональним пізнанням.
14. Поясніть, чому людина є основним предметом філософського аналізу.
15. Проаналізуйте основні філософсько-антропологічні проблеми: природа і сутність людини, проблема антропогенезу.
16. Проаналізуйте, в чому сутність свободи та відповідальності.
17. Поясніть, в чому сутність людського буття та людського існування.
18. Проаналізуйте погляди на людину та світ Григорія Сковороди.
19. Дайте загальну характеристику філософії культури.
20. Розкрийте значення поняття «особистість».
21. Проаналізуйте, в чому цінність людського життя.
22. Проаналізуйте співвідношення філософії, науки, релігії та мистецтва.
23. Проаналізуйте взаємозв'язок філософії і міфології.
24. Охарактеризуйте основні елементи соціальної структури суспільства.
25. Охарактеризуйте уявлення про суспільство в Стародавній Греції та в Стародавньому Римі.
26. Поясніть, в чому полягають особливості та значення соціальних інститутів.
27. Розкрийте значення понять «соціалізація особистості», «соціальна адаптація», «інтеріоризація».
28. Поясніть функції релігії в сучасному суспільстві.
29. Дайте визначення та характеристику поняття «соціальні спільності».

30. Поясніть функції держави як соціального інституту.
31. Розкрийте поняття соціальної групи. Охарактеризуйте сутність та різновиди соціальних груп.
32. Розкрийте функції і соціальне значення культури.
33. Поясніть соціальні функції сім'ї.
34. Розкрийте сутність політики як соціального інституту.
35. Поясніть, що таке символ і чим він відрізняється від знаку. Розкрийте значення символу в культурі.
36. Порівняйте сучасні демократичні та авторитарні політичні режими.
37. Охарактеризуйте основні фази соціалізації індивіда.
38. Опишіть основні форми взаємодії суспільства та природи.
39. Охарактеризуйте основні екологічні проблеми України та світу.
40. Охарактеризуйте особливості процесу євроінтеграції України.

5.4. Зразок «нульового» варіанту залікового білету

ЗАЛІКОВИЙ БІЛЕТ № 0

Чорноморський національний університет імені П.Могили
Рівень вищої освіти – магістр
Галузь знань: I «Охорона здоров'я»
Спеціальність I2 «Медицина»

Навчальна дисципліна
ФІЛОСОФІЯ ТА СУСПІЛЬСТВОЗНАВСТВО

Варіант №0

1. Дайте визначення філософії. Розкрийте особливості філософського пояснення світу (40 балів).
2. Охарактеризуйте основні елементи соціальної структури суспільства (40 балів).

Затверджено на засіданні кафедри історії та теорії держави і права. Протокол № __ від «__» 20__ року.

Завідувач кафедри
Екзаменатор

Оксана ВАЛЕЦЬКА
Олег БОРОДЕНКО

Розділ 6. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

6.1. Система оцінювання роботи студентів

Контроль рівня засвоєння навчального матеріалу здійснюється шляхом перевірки знань студентів на диференційованому заліку згідно розкладу сесії.

Оцінювання проводиться за 200-бальною шкалою університету, яка відповідає аналогічній шкалі ЄКТС. Максимальна кількість балів, яку студент може набрати при вивченні дисципліни, становить 200 балів, мінімальна – 120 балів.

Оцінка за поточну навчальну діяльність (ПНД) має складати 60% від загальної, тобто максимальна 120 балів, мінімальна – 70 балів.

Оцінка на підсумковому контролі (диференційованому заліку) має складати 40% від загальної, тобто максимальна 80 балів, мінімальна – 50 балів.

6.1.1. Денна форма навчання

I семестр

№	Вид контролю	Максимальна кількість балів	Термін виконання
1.	Опитування та виступи на групових заняттях (передбачено як максимум 10 відповідей)	10 x 7= 70	Протягом семестру
2.	Підсумкова контрольна робота	25	Останній навчальний тиждень семестру
3.	Підготовка та захист реферату або есе	25	Протягом семестру
4.	Залік	80	Заліково-іспитова сесія
	Всього	200	

6.2. Критерії оцінювання

Опитування на групових заняттях – форма контролю, яка дозволяє оцінити вміння студентів самостійно опрацьовувати навчальний матеріал, відповідати на запитання викладача та інших студентів групи. Максимальна оцінка за відповідь на груповому (семінарському) занятті – 7 балів. Критеріями для оцінювання виступають:

Оцінка 6-7 балів ставиться у випадку:

- студент вільно володіє знаннями й уміннями згідно навчальної програми;
- грамотно використовує необхідні для відповіді факти, джерела, посилання;
- висловлює особисту думку, власне ставлення до навчального матеріалу;
- відповідь чітка і завершена, структурована;
- мова грамотна.

Оцінка 4-5 балів ставиться у відповідності з попередніми вимогами, але:

- наявні незначні помилки при використанні визначених програмою знань і умінь;

- добираючи джерела, цитати, студент припускається незначних помилок;
- студент висловлює власне судження, але в аргументації зустрічаються окремі неточності;
- мова достатньо грамотна.

Оцінка 2-3 бали ставиться в такому випадку:

- студент демонструє фрагментарні, поверхневі знання;
- відповідь недостатньо логічна;
- аргументація слабка або майже відсутня;
- існують суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу та висновках;
- мова спрощена, з великою кількістю помилок.

Оцінка 0-1 бали ставиться в разі незнання більшої частини матеріалу, відсутності будь-якої логіки викладу, а саме:

- студент не володіє необхідними вміннями та навичками;
- студент не знає більшої частини матеріалу.

Індивідуальна самостійна робота виконується відповідно до визначених завдань та сприяє поглибленому вивченню теоретичного матеріалу, формуванню вмінь використовувати знання для вирішення практичних завдань. Дана форма самостійної роботи представлена написанням рефератів або есе на основі опрацювання основних і додаткових джерел, публікацій в Інтернеті. Максимальна оцінка за реферат (есе) – 25 балів. Критеріями для оцінювання виступають:

21-25 балів, якщо:

1. Автором чітко поставлена проблема і представлена власна точка зору (позиція, ставлення) стосовно її вирішення;
2. Проблема розкрита на високому теоретичному рівні, простежено системні зв'язки предмету дослідження, подані обґрунтування заявлених характеристик з коректним використанням філософських та спеціальних термінів, що мають відношення до теми роботи;
3. Надано аргументацію власної думки з опорою на історико-філософську традицію в контексті проблематики роботи;
4. Реферат (есе) містить відповіді на всі питання заявленого плану або за відсутності плану повно розкриває заявлену тему.

16-20 балів, якщо:

1. Представлена власна точка зору (позиція, ставлення) стосовно вирішення проблеми;
2. Тема розкрита з конкретним використанням історико-філософських та спеціальних понять у контексті відповіді (теоретичні зв'язки та обґрунтування явно не простежуються);
3. Надано аргументацію власної думки з опорою на факти розвитку філософських уявлень з проблематики роботи;
4. Реферат (есе) не містить відповіді на одне з питань плану або заявлена тема розкрита не в повній мірі, зокрема не проаналізовано деякі суттєві характеристики предмету розгляду.

11-15 балів, якщо:

1. Представлено власну точку зору (позицію, ставлення) при розкритті проблеми;
2. Проблема розкрита при формальному використанні історико-філософських та спеціальних термінів;
3. Дано аргументацію своєї думки з опорою на факти розвитку філософських уявлень з проблематики роботи без теоретичного обґрунтування;
4. Робота не містить відповіді на два питання плану або заявлена тема розкрита не до кінця, а саме: опущена значна частина суттєвих характеристик явища, тобто розкриті лише деякі суттєві характеристики предмету дослідження.

6-10 балів, якщо:

1. Представлено власну точку зору (позицію, ставлення) при розкритті проблеми;
2. Проблема розкрита на буденному (а не теоретичному) рівні;
3. Аргументація власної думки слабо пов'язана з розкриттям проблеми;
4. Опущено аналіз суттєвих характеристик явища, тобто розкриті лише несуттєві характеристики предмету дослідження.

0-5 балів, якщо:

1. Робота не містить наукового аналізу;
2. Містить історичне оповідання про вчених або філософські системи;
3. Робота є плагіатом.

Підсумкова контрольна робота.

Критеріями оцінювання виступають: правильна відповідь на одне тестове питання – 1 бал ($1 \times 5 = 5$). Максимальна оцінка за письмову відповідь на кожне «розгорнуте» питання КР – 10 балів ($10 \times 2 = 20$). Максимальна оцінка за контрольну роботу – 25 балів.

Розділ 7. Рекомендовані джерела інформації

7.1. Основні джерела

1. Бліхар В. С., Цимбалюк М. М., Гайворонюк Н. В., Шандра Б. Б. Філософія : підруч. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с.
2. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Філософія : підручник. Харків : Право, 2023. 424 с.
3. Ільїн В. В., Кулагін Ю. І. Філософія : підруч. Київ : Альтерпрес, 2020. 328 с.
4. Козьмук Я., Задубрівська О. Філософія. Чернівці : Рута, 2021, 139 с.
5. Литвинчук О. В., Муляр В. І. Філософія : навч. посібник. Житомир: Житомирська політехніка, 2021. 403 с.
6. Філософія: теоретичний курс: навчальний посібник для студентів закладів вищої освіти /за ред. Я.В. Шрамка. Кривий Ріг: Криворізький державний педагогічний університет, 2021. 264 с.
7. Філософія: словник термінів та персоналій / В. С. Бліхар та ін. Київ : КВІЦ, 2021. 274 с.
8. Філософія : підручник / В. С. Бліхар, М. М. Цимбалюк, Н. В. Гайворонюк та ін. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с.

7.2. Додаткові джерела

1. Бистрицький Є., Пролєєв С, Зимовець Р. Комунікація і культура в глобальному світі. – К.: Дух і Літера, 2020. – 416 с.
2. Варна夫ська І.В. Сучасні погляди на проблеми моральності як важливого аспекту формування особистості молоді України // Актуальні проблеми філософії та соціології. – 2021. – №28. – С. 40-45.
3. Воронкова В. Г., Нікітенко В. О. Філософія цифрової людини і цифрового суспільства: теорія і практика : моногр. Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 460 с.
4. Кассен Б. Європейський словник філософій: Лексикон неперекладностей (Т. 1-5). – Київ: Дух і Літера, 2020.
5. Кремень В. Г. Філософія Григорія Сковороди в контексті людиноцентризму. Вісник Національної академії педагогічних наук України. 2022. №4. С. 1-8.
6. Миколіук М.С. Рівень довіри державним інституціям серед студентської молоді // Габітус: науковий часопис. – 2020. – №12(1). – С. 34-37.
7. Панафідіна О. Класична філософія під ціннісно-історичним кутом зору // Філософська думка. – 2021. – №2. – С. 70-81.
8. Симоненко С.М. Практикум з дисципліни «Філософія» для студентів 1 курсу всіх форм навчання: Навчальний посібник. – К.: ЦУЛ, 2021. – 196 с.
9. Щерба О.І. Суспільство споживання та консюмеризм – нові тенденції та виклики для України // Актуальні проблеми філософії та соціології. – 2021. – № 29. – С. 85-92.
10. Frank L.E. What Do We Have to Lose? Offloading Through Moral Technologies: Moral Struggle and Progress // [Science and Engineering Ethics](#). – 2020. – Vol. 26, pp. 369-385.
11. [Stanford Encyclopedia of Philosophy](http://www.plato.stanford.edu) // <http://www.plato.stanford.edu>

7.3. Інформаційні ресурси

1. <http://litopys.org.ua>
2. www.info-library.com.ua
3. www.ji-magazine.lviv.ua
4. www.nbu.gov.ua
5. <http://readbookz.com>
6. www.culturalstudies.in.ua
7. <http://philosophy.kiev.ua>
8. www.univ.kiev.ua/ua/lib/
9. <http://www.filosof.com.ua/publik.htm>
10. <http://www.niss.gov.ua/resourses.html>
11. <http://www.osvita.org.ua/>
12. <http://chtyvo.org.ua/category-5/books/>
13. <http://www.philosophy.ua/>
14. <http://www.psylib.kiev.ua/>
15. <http://www.socd.univ.kiev.ua/LIB/>
16. <http://dialogs.org.ua/ua/>
17. http://www.vuzlib.net/kult_1/_index.htm
18. <http://www.studentbooks.com.ua/>
19. http://kultura.ho.ua/bib_sofia_kf.htm
20. http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/INDEX_CULTUR.php
21. <http://naub.org.ua>
22. <http://www.personal.in.ua/>
23. <http://ualibrarium.co.cc/>
24. http://www.viche.info/journal/NAUKOVA_BIBLIOTEKA/
25. http://vesna.org.ua/cgi-bin/a.pl?e_=ruth&l_=i&c_=res